

Бүгү чурттарның, пролетарийлері, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 237 (12327)

1983 чылдың октябрь 15, суббота

1925 чылда үндөөлөткөнгөн

Өртүз 3 коп

ДОКТААМАЛ КОМИССИЯЛАР

Улус депутаттарының Советтериниң ажил-чорудалгазын боттадырыңа депутаттарны массалык-биле киириштирериниң бир кол органы болза, доктаамал комиссиялар болур. Советтериниң шийитилерин ажалдап кылырынга, оң ботта-нышкынын организастадынга болгаш контролдарынга оларны дамчыттыр депутаттар дорт кижилер турар. Докта-амал комиссиялары Совет бүрүзүнде бар болуп турары-Советтин ажилдаарында дотум болуп турар. Оң-биле кады ук комиссиялары тургузар болгаш оларның системасы Со-веттериниң ажил-чорудалгазын специализастаарының база бир хевир болур. Конституция Этулар доктаамал комис-сияларны Советтер боттарының эргезинге хамааржыр ай-тырылганы баш бурунгаар чугалажып көөрүңе, ону бес-леткөөрүнө, бодунуң база үстүкү органның доктаамал-рын, шийитилерин күрүнө органның, бугурудалар, албан черлери болгаш организастаар кичаар күсүлдеп турарын хынаа-ры-биле тургузар ужурул. Бодунуң илсекпейлг ажи-лы-биле доктаамал комиссиялар күрүнө органның ажи-тыг ажилдарында дуза калар.

Доктаамал комиссияларның хүлээлгези Совет бүрүзүң системаның байдалы-биле тодараттынар. Советтериниң эң-не хой санын органның—доктаамал комиссиялар. Бис-тия республиканың чер-чер Советтеринде амгы үеде 688 доктаамал комиссия бар. Оларны составында көдээ, суур, хоорай база район Советтериниң 2950 депутаттары бактап кирген, ол дээрге бүгү депутаттарны барык 80 хуузу-дур. Ол ышкаш доктаамал комиссияларда 1274 хой-ничилик ак-тивтер ажалдап турар. Комиссияларын кижилгези-биле 1982 чылда сессияларга 741 яныз-бүрү айтырылганы белет-көөн, оон амгыда сессияларга база күсүмүнүң хуралдары-га 1275 илсекпейлг кытылган. Доктаамал комиссияларын ажилын илсекпейлгдериниң бир чугула хевир болза, олар-ның өткөртүр сессияларга дыйнаары болур. Бу талазы-биле бисте чамдык согуш ажалдары база кылып турар. Эрт-көп чылдың түңнели-биле 228 доктаамал комиссия боттары-ны кылып келген ажилының дугайында сессияларга өткөт-таан.

Улус депутаттарының Советтериниң илсекпейлг чоруу доктаамал комиссиялардан бүрүн хамааржыр. Фөсээр чу-гаалаарга, доктаамал комиссиялары калдыгы, Совет база ындыг деп чиге чугалап болур. Доктаамал комиссия болза, чугула Советке чыгыртыр болгаш анаа өткөдүн бээр орган бо-лур. А күсүмүнүң хуралында ук комиссия чугула калдыг-бир айтырыгын белеткөөн, илсекпейлг кылып болур. Күсүмүнүң комиссияга даалга бээр, оң ажил-чорудалгазын үнээдөр эргези чок.

Боттарының сорулгалын эки күсүлдеп турар доктаамал комиссиялар бистин республиканың чер-чер Советтеринде эвөөш эвес. Меңгүн-Тайга район Советиниң калдык камгалаа, садик, хой-ничи кеменилгезиниң талазы-биле доктаамал комиссиязы (даргазы З. Шомбур) кызымак ажалдап турар. Оң, кезигүнерин шупту даалгаар. Ону кичаар күсүлдеп турарын элчегилг хуралында дыйнаары чамдык болган. Бо комиссия район төвүнде база Кызыл-Хая суурда столова-ларын, пекарняларын, эмнелге, албан черлериниң ажи-лын хынааш, оң түңнелин бодунуң хуралында чугалааш-кап, чогуур шийитилерин хүлээп алган. Аптеканың база кекарняның ажилы илден-биле экижээр.

Бай-Тайга район Советиниң план, саң-хө-бюджет талазы-биле доктаамал комиссиязы сессияга 2 катап, күсүм хура-лында бир катап айтырып белеткөп, киришкен. Ол-ба районун Бай-Тайга көдээ Советиниң социалист хойуу-дурмуну база корум-чурмун камгалааның талазы-биле доктаамал комиссиязы (даргазы М. Маадыр) бодунуң харымал турар айтырылганын талазы-биле өскү ажалдап кылган. Оң түңнелинде көдээ Советтин де-вискөөрүнде хой-ничилик корум-чурмунуң байдалы эки-жээр. Комиссия улусу дружинниктерин ажилыңа база чу-гаалаашкан. Бо комиссияның ажилында бир эки чүтү болза, доктаамал-шиитилериниң күсүлдеди дээр боттук хемчеглерин ап келгени болур.

Чер-чер Советтериниң доктаамал комиссияларын ажи-лында үстүнде айттыгач чедикширер-биле чергелештир шыгым чептестер барын айтыр херек. Ол чүтүн чыдааган-ны-биле тыптып хурал дээрге, чогуур Советтер боттарының доктаамал комиссияларын ажил-чорудалгазын сагыш салбайн турарында. Сессияга калдыг-бир айтырыгын белет-көөрүнө, чугалаашканын чогуур комиссияны кириштире-рин чугула дээрин дыка хой Советтер тоомчага албайн турар. Тес-Хемде Чыргаламды көдээ Совети өрткен чылын кыштагалашкына белеткөп дугайында совхоз директорунуң илсекпейлг сессияга дыйнап, оң белеткелгине көдээ ажи-лгын талазы-биле доктаамал комиссияны шупту кириштир-бээр.

Доктаамал комиссияның ажилы оң кезигүнериниң мер-гежилдинде, дуржулгалындан дот хамааржыр. Ылчанааш оң составында депутаттарын ык шилеп алыр. Дуза кады-ры-биле оларның семинарларын, хуралдарын ой-ойде япал-ла эртирип турар ужурул. Кызыл район Советиниң күсү-муну (даргазы М. Бессмертных) чер-чер Советтеринге соң-гула өрткөдүн бээр доктаамал комиссияларын дарга-ларын болгаш кезигүнериниң семинарын ийн катап эрт-тирген. Советтериниң ажилы илсекпейлгдерин доктаамал комиссияларын район барыдаалааш, бо чылдын февралда чер-чер Советтериниң доктаамал комиссияларын семинар-ларын эрттиргенин чугулазын дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиуму райкүсүмнарже бижи-чоруткан болза-да, ындыг семинарлар чамдык районнарга болбаан.

Советтериниң доктаамал ажалдаар бо органның ажи-лын күсүмнар угулар, дуздажыр ужурул. Ыныг турбу-же, чамдык чер-чер Советтериниң күсүмнарлары оларны тускай папкаларын, ажил планы-даа чок болгулар. Амгы үеде сөс-биле ажил-херектин карышпазынче, үндүрген шийитилериниң күсүлдедиге эң чугула кичөөлгөйи салып турар. Бо талазы-биле Советтер боттарының доктаамал ко-миссияларында бижы-биле дыйнар ужурул.

Доктаамал комиссиялар бодунуң ажил-чорудалгазын тускай Дүрүмүң удурулга болулар ужурул. Тыва АССР-ниң чер-чер Советтериниң доктаамал комиссияларын дугайында Дүрүмүң республиканың Дээди Советиниң Прези-диуму бо чамын бадылааш, районнарже таралып чоруткан. Ону тускай дептержигеш кылдыр үндүрери-биле белеткөп турар.

СЭКП-ниң XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) база июнь (1983 ч.) Пленумдарын шийитилерин амдыралга боттадылар талазы-биле Советтериниң мурун-да улу-улу сорулгалар турар турар. Ону чедикширнги шийитилер дээр, олар боттарының доктаамал комиссия-ларына дыйыр ужурул.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

Чоннуң бедик шынарлыг хергелел бараанарын бугурун көвүдөдир дээр социалист чарышты кал-бартыр талазы-биле Ивановуң Ф. Н. Самойлов аттыг хөвө-саазын номбинанын, Мосвануң идиң бугурур «Заря» бугурулгө каттыгышынынын, Дмитровуң «Юность» деп даараныла бугурулгө кат-тыгышынынын, Ворошиловградтың СЭКП-ниң XXV съездин аттыг тринотаж фабриказынын, «Урал-маш» бугурулгө каттыгышынынын, «Вильнюс» мебель комбинатының коллестивтериниң инициатива-зынын дугайында.

Чоннуң бедик шынарлыг хергелел бараанарын бугурун көвүдөдир дээр социалист чарышты кал-бартыр талазы-биле Ивановуң Ф. Н. Самойлов аттыг хөвө-саазын номбинанын, Мосвануң идиң бугурур «Заря» бугурулгө каттыгышынынын, РСФСР-ниң Чик үл-түр министрствоуунуң «Юность» деп Дмитров даара-ныла бугурулгө каттыгышынынын, Украин ССР-ниң Ворошиловградта СЭКП-ниң XXV съездин аттыг тринотаж фабриказынын, Аар-болгаш

транспорт машина туудуунуң министрствоуунуң «Уралмаш» бугурулгө каттыгышыны-нын, Литва ССР-ниң Мебель болгаш ыкш борбаарында кылар үлүстүрүңү министр-ствоуунуң «Вильнюс» мебель комбинатының коллестивтериниң инициатива-зынын СЭКП Төп Комитети чүдүлүг деп көргөн.

Бугурун үндүрүп турар продукцияны шынарын бүгү тала-биле белеткөп дээр шим-чезингине чаа илгич бээрлө-чө, совет улустуң чаагай чо-руун улам ийн белеткөп та-лазы-биле СЭКП-ниң XXVI съездиниң шийитилерин күсүлдедирге төлөткөп үлүгү кириңерге күш-ажылы кол-

лективтериниң чүткүлү кылдыр ол патриоттук эгелээшкенин СЭКП ТК санап көргөн.

Амгы үеде эң эки бараан-нар хевирлерин дүгжүр чо-нуң хергелел бараанарын бугурун көвүдөдир дээр социалист чарышты ажилчы-нарын ортузунга, бригада-ларын, чедикшир, бугурул-гелериниң болгаш бугурулгө каттыгышынынын ара-зынга калбартыр талазы-биле организастаар болгаш полити-тиг ажилды чорударын эин-делешкен республикаларын Компартияларын ТК-ларын-га, партия крайкомнарны-га, обкомнарны, хооромна-рынга болгаш райкомнарны, партия эге организастаары-на, эинделешкен болгаш автономнук республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, улус депутаттарының чер-чер Советтериниң күсүмнарны, ВЦСПС-ке, ВЛКСМ, ТК-га, министрстволарга болгаш ве-домстволарга сумелзэн. Бугу-рулгелерин, эртем-шинчилел, конструктор, модель организа-цияларын күжүн бараан-нарын асортиментиниң бол-гаш шынарын улам экижиде-

ЮЖНО-САХАЛИНСК. Тай-га ыштарынниң үзгизиниң областтың белеткелчилер бри-гадазы чым турар. Аргалар-да дыйтып, чойганан, шив-ниң чочагайлары бижэ берген. Сахалинниң арга-арыг ажи-лгылари чиге бүрүлүг ыш-тардан 400 тонна чочагайлар-ны чыыры хүлээген. Бүгү-лө ажилдарга арга-арыг ажилдаачыларга арганың анык өңүттүңи дуздажып турар.

ЗАПОРОЖЬЕ. Запорожье-ниң кокс-химиктиг заводула кургалыр болгаш чылдыр кокс батареяларын тургускан. Оң чылда күчүзү—440 муң тонна домна чиг-эт болур. Батарея-ны ажилдага киирери-биле холбаштыр бугурулгени анаа туруушкуну болдурубайн, наартылганы кылган.

ОРДЖОНИКИДЗЕ. Сонгу Осетияның найысылалында по-гаанычылга айы эгелзэн. Хоорайның кулдумчуларында, чамыда хаа туттуңган ба-жыңнар чогулга ыштар та-

БИСТИН ЧУРТУВУСТА

рылганын организастаан. Ужун муң ажи-лгос ыштарын олуруткан. Оң иштиңде хоорайның поган шимелзенин кызыл дуб, бук, терек, моң-гунелчек шив, алыл халдың каастаар. Орджоникидзе чурттагы бүрүзүңе чус дер-белчн метр шалг олуруткан поган ийн оңажи-п турар. Автономнук республиканың найысылалының 200 чыл бо-лур байырлыгы алар кыл-дыр Терек хеминиң ууңуна на-йырл паригын турар. Осе-тияның бүгү районнарыла ыш тарылганы чоруп турар.

КИРОВ. (СЭТА). Киров об-ластың уран-чурулга музейин-де ажитыгач делгелдеп киирген чурулга чогаалдары-ның маалырлары кара эвес хөрзүңүг зонаның көдээ айма-нычлары бооп турар. Ук чериниң графикастерин, скульпторларын дөрт чус ажалдарын «Таражын» болгаш малчынын ажилын алдаржылдып, йорзэлнер» деп ийнти эге-биле делгез.

ТЫВА-ХАКАСИЯ

Тыва АССР-ниң болгаш Хакас автономнук областың социалист чарышын 1983 чылдың 9 айларда түңнелдери. Бирги колоннада—Тыва АССР-ниң планын күсүткени, ийгилинде—1982 чылга хамаарыштыр 1983 чылда хуузу, үшкүзүлде—Хакас автономнук областың планын күсүткени, дөрткүзүлде—1982 чылга хамаарыштыр 1983 чылда хуузу.

УЛТУП	104	104	100,8	103
Продукцияны сайгарганы	104	104	103	104
Күш-ажалды бугурулгүтү	102	104	103	104
ТУДУГ				
Капитал салышкыны	76	102	87	101
Керээлг ажалдар хемчээли	88	105	94	105
Күш-ажалды бугурулгүтү	108	103	96	103
Чурттагы бажыңнарын ажилдага кииргени	70	113	104	139
ТРАНСПОРТ				
Нияти ажалгал транспорту-биле өткөртүлгө (тонна. километр-биле)	94	92	91	90
АМЫДРАЛГА АЧЫ-ДУЗА ЧЕДИРИЛГЕЗИ				
Чинга ачы-дуза кесиргени	103	103	98	105
Оң иштиңде колдөг	101	103	96	98
СЭДГЕ				
Үүрмөктөн саткан барааннар	96	101	97	103
КОДЭ АЖЫЛ-АТЫН ПРОДУКЦИЯНЫ КҮРҮНГЕ САТКАНЫ				
Мал болгаш куш	103	101	66	107
Сүт	106	108	88	113
Чуурага	160	105	84	93
Дүк	99,7	97	90	115
МАЛ АЖЫЛЫНЫН ПРОДУКТУЛУ				
Бир икестен ортума-биле саткан сүт (кг.)	1093	109	1766	109
Бир дагадан алган чуурага саны	148	107	165	96
Бир хойлан ортума-биле кырган дүк (кг.)	1,96	89	4,0	108

БРИГАДАДА—ӨНҮК БОЛГАШ СҮМЕЛЕКЧИ

Пискинниң дарганаар-хө-вөөр автоматтыг шугунар заводунуң бүгү бригадаларын күш-ажалды организастаары-ның делшпелгелг аргазыч шийдилери доозуган. Бугу-рулгениң эге чалазынга ха-мааржыр токарларын П. Колбаскога удуруткан бригада-зы чыгыш сай нарыл-биле чокта чаа ажаллап эгелзэн. Бригада керээлгине заводта эң сөөлүде шилчээр бригада ол.

Токарлар элзэн улуг хуу-саада кожудал келген: техно-логия сагыштырмай баар, урей чыгышкынар болу боор таарылгалар турган. Цехтин партия бороозу ол бригадала кадрлар ажал-чынар коммунистер А. Ко-зубовский болгаш Н. Ко-новични чорудар деп ший-тирзэн. Оон элзэн болганда оларга база ийн коммунист немешкен болгаш коллективке партбюлету тургускан.

Ол тургустунган баштайг үедеңде эгелзеш күш-ажал-дын сагыла-чурумунче кич-чезгелгил уталадыркан. Чу-румуң бижыгалаарында бри-гада чөвүлелин кол чепсек кыл-дыр тургускан. Нияти ажи-лгине урей кылышкынар, техисология, күш-ажал болгаш бугурулгө чурмуңун өске-даа үлүсткелерин дораан эс-кертнер апарган. Ол чорук ашка-шалыңга база дээр эгел-зэн.

Бригада аргазыч шилчип тура коммунистер чаа эу-биле ажаллап берген коллек-тивтерин дуржулгалын өөрчө-лөп көргөн. Бирги черегини сорулгалы кылдыр кичи бу-рузунуң ажалдап кылышкы-нын нормазын албан күсүс-көн турары болур деп тола-

Ю. БОНДАРЕНКО.
СЭТА-ның хөр.
Брест область,
Писк.

Дүвүренчиг медээ

ХАРААДАНЧЫГ

Өвүрүнч унуш-дүжүдү че-гей чер. Иччалзак бо чер-нин чурттакалыны, улуг ча-рыгдалдарын болгаш күштү үндүрүп тургаш, боттарынын шаа-биле мал чени културал-дарын тарып ап туралар.

«Кызыл туку» совхозтуң Хо-румун-Ой хорм-дамы хей-лаа болза, тараа тарып бир чер ол. Анаа өрткен чамын көк-сула тараан. Оң дүжүдү чаагай болган.

ДУБЛИН. Чугула сөөлүг оң ийн ажалда ажил чок чорук Ирландияда 21 хуу өскөн. Ал-банын парламентин сал-тур-галарын бугулар алдыр, чуртта сөткөбүр төнүчүзүгө чедир 197 муң ажил чок ар-тык кижилер турган. Ол сан-чуратай август айда турганын-дан хей болу берген.

АНКАРА. Турцияның бод-желдиниң сорулгалынын коз кезээ... орук шимчээшкенин

(СЭТА).

Күш-ажалды коммунистг ёзу-биле көөрү дээр шимчээшкенин 25 чылы

Күш-ажалчы Алар орден-ниң ийги, үшкү чергелериниң элчезикни коммунист Рамса Дартанова Сумбаа Кызыл-дың даараныла фабриказын-да социалист чарыштын мурунку олурун ээлеп, бо күнүнде Совет Тываның өбө-лөйиң чыныгы баштайгы айымын үзүп доозуп турар. Дааранычлар Зоя Эгит, Людмила Хомуш, Роза Мон-гуш, Вера Донгак олар база-ла эки коргүзүлгелер чедип ап туралар.

Мурунчы дааранычлар күш-ажалды коммунистг ёзу-биле көөрүңү 25 чылын-га тураскааткан коммунист субботник хунуңе кичи бу-рузү бугуру чартык норма ажалды күсүлдерин хүлээ-ген.

ЧУРУКТА: аныктарын дагынычкы, мурунчы даа-раныч Р. Д. Сумбаа.
В. КАРА-САЛДЫН фотоу.

ШАЛЫПЧЫЛАР СЛЕДУ

Күш-ажалды коммунистг ёзу-биле дээр шим-чезиниң 25 чылыга алдар болдурган күш-ажалчы шалыпчы элчеге Кызыл хоорайның хой-хой үлүстүр бугурулгелерин, тууду, транспорт, амдырал хан-дырал чарыштын күш-ажалчы коллективтериниң ишчилери киришкен. Ол чаагай шимчээшкенин кижилериниң 120 кире кижиле хуорайда коммунист күш-ажалды шалыпчыларын следунга чыгып келгенер.

Слёту СЭКП Кызыл хоор-омунуң секретары Г. Ш. Монгуш ажиткан. Күш-ажал-ды коммунистг ёзу-биле көөр дээр шимчээшкенин күчүлү, тургузукун күш болуп, ажи-лы чоннарын коммунистг кич-чезилгелерин улу-улу ужу-рулгалында ол демгелешчил, шалыпчы күш-ажалчы чаагай шынарларын бодула эппик-тирген, эң төлөткөп ажил-ны-чылгөр — коммунист күш-ажалды следунуң кижилер-лерине байыр чедирген.

Анаа «Республикада комму-нист күш-ажал дээр шим-чезиниң 25 чыл оюнуң дугайында» илсекпейлг пробо-бөлүлүлүк секретары Ч. С. Монгуш кылган.

СЭКП-ниң XXVI съездин-ин, СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) болгаш июнь (1983 ч.) Пленумдарын шийитилерин амдыралга боттадылар талазы-биле Советтериниң мурун-да улу-улу сорулгалар турар турар. Ону чедикширнги шийитилер дээр, олар боттарының доктаамал комиссия-ларына дыйыр ужурул.

ның төлээлчилеринге ук шийитилериниң тыгызкан. Алардык болгаш тураскаалды социалистг хүлээлгелерин күсүлдеп, үеи мурун болук шалыпчылар СЭКП хоором-нуң болгаш пробобөлүлүк-лелди президиумуну Хунду-лел бижиктерин болгаш ашка-шалыңга тыгызкан.

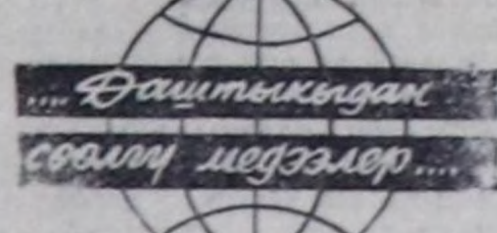
Чарыштын тилекчилериниң бирээзи Кызылдың пассажир-лер АТБ-инде комсомолчулар, аныктар бригадалың бри-гадир Ю. И. Малишев сөс алган.

— Бистин бригадалың 1978 чылда Кызылдың пассажир-лер АТБ-инде бир-де дугаа-рында бригада керээлгине ажалдаар аргаже кирген, бедик социалистг хүлээлгел-висти күсүлдеп, бо хүнүнде 1983 чылдың декабрында үлүстү ажалдап тур бис. О-түбүрүнч төнүчүзүгө беш чылдын үш чылыны оннаала-зын күсүлдеринге бугурулгө кылышкыны дээр, чугалааш коммунист күш-ажал дээр шимчээшкенин 25 чыл болгон оюнга алдаржып москвич-лериң үлгелери-биле октябрь 15-те коммунистг субботник-ке киирерине слётуң кир-жикчилерин кийгирган.

350 муң кижиле, калдыг-даа ду-залачы албайн турар, мильон ажил чоктар, ийн мильон кире кирган назымалар, эң эвөөш шалы-биле чурттап турар өс-бүлө ээлери 600 муң кижиле оларга хамааржып ту-рар.

Ындыг-даа болза, ажил чоктарын саны Испанияда шалыпчы-биле өсүшкөн. Бо чылдың июль айга чедир ол саны 2.275.600 кижиле чеккен. Ол дээрге күш-ажал кылып шынарлар кичи санының 17,28 хуузу-дур.

ЛИССАБОН. Албанын сал-чургайын бугулар алдыр, Португалияны чурттакалы-нын үштүк бир кезин би-

РИМ. Ийн муң чыл ажит «назымал» порт турган чер-нин эрги дергилерин итали археологтар Римде Малайя көвүрүткөн калыңдык. Тибр хемине эррем дүвүңкес эске-рил чылкып. Уууу сөзү метр чедир турар блоктарын дер-гилериниң волюнтаризм бо-лүк шийилел көргөн. Специа-листтериниң санын бугулар алдыр, ол черге хем өртээлн

чурмуң үзгизиниң торгаалда-ры болуп турар. «Сон хава-дыс» солунуң дыйнадып ту-рары болза, ол сан өрткен сес айларда алды миллилар торк-лор чеккен. Чыл төнүчүзүгө чедир ап бир миллилар неме-жир. Торгаалдарын кирип ту-рар ашка огулга да-тымыш-илетпүрүңде, поста-теграф ачы-дузундан база спорт ло-терейларында хей болуп ту-рар. Ындыг-даа болза парла-ланың демгелел турары бол-за, ап чорудуп турар хемчег-лер эвөөш ажитыг болуп ар-тымызын, орук ооза-ондоттар удамчылашыкан. Турция бо талазы-биле делгелдеп бирги черин ээлеп турар.

(СЭТА).

